

موسسه / پژوهشکده / مرکز مرتبط: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

عنوان: ارزیابی تنوع گونه‌ای و غنای پوشش گیاهی پس از پخش آب در تالاب‌های فصلی موجود در کانون گرد و غبار استان خوزستان

یافته منتج از پروژه شماره: ۲-۴۶-۰۹-۰۵۰-۰۵۵۰-۹۷۰ مدت اجرا: ۳ سال و ۶ ماه

مجری: مه‌ری دیناروند رتبه علمی: استادیار پژوهش

آدرس الکترونیکی مجری: mehri.dinarvand@gmail.com

تعریف مسئله و اهمیت موضوع:

پخش آب بر جنبه‌های مختلف از جمله افزایش منابع آب، افزایش تولید علوفه، اثرات اقتصادی و تولید چوب تأثیرگذار است. از جمله اصلی‌ترین محدودیت‌های موجود در برابر پوشش گیاهی در مناطق خشک و نیمه‌خشک، محدودیت دسترسی به آب است. معمولاً در این مناطق بارندگی کافی نبوده و اغلب از الگوی توزیع مناسبی نیز برخوردار نمی‌باشد. یکی از روش‌های بدست آوردن آب، بهره‌گیری از سیلاب‌های طبیعی یا ایجاد بستر مناسب برای پخش سیلاب‌های مصنوعی می‌باشد. پوشش گیاهی، بهترین شاخص برای مطالعه اثر پخش سیلاب یا رهاسازی آب، کیفیت آب، میزان سیلاب و مدت زمان آن، بر محیط طبیعی است. اندازه‌گیری درصد پوشش، میزان تولید، میزان زادآوری و احیا، رویش گونه‌های جدید در عرصه (افزایش غنا)، از جمله فاکتورهای شاخص برای بررسی وضعیت و گرایش مرتع می‌باشد. مطالعه وضعیت پوشش گیاهی بومی منطقه تحت سیلاب مصنوعی در مقایسه با مناطق شاهد، باعث رسیدن به قضاوت منطقی مورد عکس‌العمل گونه‌های گیاهی مختلف در اثر پخش سیلاب، و مدیریت مرتع می‌گردد. اگرچه تحقیقات بسیاری در این زمینه، بیانگر افزایش تولید پوشش گیاهی در اثر پخش آب بوده است، اما گزارش‌هایی وجود دارد که نشان داده است این پدیده، سبب کاهش تولید به دلیل تغییر در ساختار بستر و یا افزایش گونه‌های مهاجم یا کم‌بازده هم بوده است. بنابراین، لازم است اثر این سیلاب مصنوعی که با صرف هزینه بالایی انجام می‌شود، در منطقه بررسی و اثر رهاسازی آب بر غنا، تنوع گونه‌های بومی منطقه و شناسایی گونه‌های برگشت‌پذیر مرتعی نیز مورد مطالعه قرار گیرد و در صورتی که این اثر گذاری معنی‌دار و از نظر اقتصادی مقرون به صرفه است، در منطقه یا مناطق مشابه ادامه یابد.

دستورالعمل بکارگیری یافته در عرصه:

کارشناس منابع طبیعی حتماً باید به تاریخ‌های پخش آب توجه داشته باشد و مطابق شرایط محیطی در زمان‌های مناسب پخش آب انجام شود. علی‌رغم حضور پوشش گیاهی مناسب در پی پخش آب و بارش‌های اخیر، نکته مهمی

که باید به آن توجه شود، مدیریت، برنامه‌ریزی و استفاده از شرایط موجود است. می‌بایست علاوه بر جلوگیری از کشاورزی در منطقه به‌طور هدفمند به قرق و مدیریت چرا (زمان مناسب چرا، جلوگیری از چرای مفرط، خروج به‌موقع دام از عرصه، استراحت مرتع جهت بازسازی و احیای مجدد) در محل‌هایی مانند تالاب شریفیه و منصوریه مد نظر باشد.

نتایج و مزایای حاصل از بکارگیری یافته در عرصه:

مشاهدات حاصل از اندازه‌گیری درصد پوشش گیاهی و اندازه‌گیری شاخص‌های تنوع و غنای منطقه نشان داد، تفاوت مشخصی در محل پخش آب و محل بدون آبرسانی در تالاب منصوره وجود دارد. نوع گونه‌های غالب، درصد پوشش و گونه‌های همراه در پلات‌ها اختلاف بارزی را نشان داد. پس از اولین دوره‌های پخش آب، به‌دلیل وجود بانک بذر مناسب، پوشش بومی اعم از یکساله و کوتاه‌زی و گراس‌های رطوبت‌دوست مانند چمن شور *Aeloropus lagopoides* به سرعت منطقه را مفروش کردند. اما پخش آب در تابستان همان سال و تبخیر سریع آن، سبب سفید شدن سطح خاک به‌دلیل تجمع نمک گردید. مشاهدات صحرایی نشان داد، به‌دلیل ایجاد شوک و استرس و خشکی و دمای بالا گیاهان یکساله و چمن شور در تابستان دچار رکود مشخصی گردیدند. بارش‌های گسترده در فصل پاییز و زمستان ۱۳۹۸-۱۳۹۷ و به دنبال آن، شستشوی نمک سطحی خاک، تامین رطوبت لازم، ذخیره آب در سفره‌های زیرزمینی و جاری، سبب تغییرات محسوسی در نوع گونه و درصد پوشش گیاهی منطقه گردید. در اسفندماه ۱۳۹۷ درصد پوشش به‌دلیل سیلاب به ۵/۱ کاهش یافت ولی در پی تجمع آب باران در محل تالاب منصوریه و ظهور تدریجی گونه‌های تالابی مانند لویی (*Typha domingensis* Persl)، نی (*Phragmites* Trin. ex Steud. (Cav.))، *Bolboschoenus glaucus* Palla (Schrad.) *Schoenoplectus litoralis* (S.G.Sm. (Lam.))، *australis* با تراکم بالا (۱۰۰ درصد) گردید. در مجموع پخش آب در بخش‌های از تالاب منصوریه سبب تغییرات محسوسی در نوع گونه‌های گیاهی، درصد پوشش و به دنبال آن نوسان‌های تغییرات شاخص‌های غنا و تنوع گردید.

عکس/عکس‌های شاخص از یافته:

نمایی از اجرای پروژه تحقیقاتی